

História výroby cukru v Seredi

HISTORY OF SUGAR MANUFACTURING IN SEREĎ

Martina Špílová, Gejza Hambálek, Branislav Kulich, Stanislava Benková – Slovenské cukrovary, s. r. o.

História výroby cukru v meste Sereď sa začala písať už v roku 1844, a to v objekte terajšieho závodu Kávoviny. Jeho zakladateľom bol gróf Esterházy. Od neho ho odkúpila viedenská obyvateľka vdova Seeberová. Neskôr podnik pracoval ako akciová spoločnosť pod Berlierovým vedením. Zamestnával deväťdesiat tri pracovníkov. Svoju výrobu ukončil v roku 1856 pravdepodobne z finančných a konkurenčných dôvodov.

Veľkostatkári neboli spokojní s cenou, ktorú dostávali za odovzdanú cukrovú repu na spracovanie v Cukrovare Sládkovičovo a Trnava. Založili si akcionársku spoločnosť s kapitálom tri milióny vtedajších korún a rozhodli sa postaviť cukrovar na spracovanie vlastnej repy. Vo februári 1907 sa rozhodli, že nový cukrovar postavia v Seredi.

„Poľnohospodársky cukrovar, akciová spoločnosť“ bol úradne založený na zakladajúcej schôdzke spoločnosti 23. januára 1907. Cukrovar bol postavený ako surováreň.

Cukrovar stavala odborná stavebná firma Mathias Blecha z Prahy. Strojné zariadenie dodali tiež české a moravské podniky – firma Ringhofer a firma Brand a Lhuillier z Brna. Stavba vrátane montáže strojného zariadenia trvala dva roky. Už nasledujúci rok, t.j. 1908 bola v ňom prvá kampaň a vyrobený prvý cukor. Cukrovar sa stal členom Cukorného kartelu a to mu umožnilo umiestniť surový cukor na svetovom trhu výhodnejšie.

Zakladajúci agrárni veľkopodnikatelia nemali trvalý záujem na priamom priemyselnom podnikaní a tak po dosiahnutí svojho cieľa pristúpili k predaju svojich účastinárskych podielov.

V roku 1910 asi tretinu akcií špekulačne kúpil Dr. Lieben z Viedne. Ďalšia časť, asi tretina sa dostala do rúk majiteľov firmy

Eisler & Szold Horné Saliby. Zostatok kúpila Maďarská eskontná banka z Budapešti, tá sa stala aj bankou financujúcou.

Budapeštianska banka mala záujem získať väčšinový podiel v cukrovare. V roku 1913 získala aj podiel bankového domu Dr. Liebena a tak sa stala nadpolovičným vlastníkom akcií. Tento stav trval až do konca 1. svetovej vojny, kedy po štátoprávných zmenách všetky účastiny skúpila firma Eisler & Szold. Stáva sa výlučným majiteľom cukrovaru pod známym menom: Hospodársky cukrovar, účastinárska spoločnosť v Seredi 1. novembra 1918.

Situácia sa začiatkom prvej svetovej vojny zmenila. Vývoz narážal na ťažkosti a bolo treba sa orientovať na zvýšený dopyt na domácich trhoch a dodávku rafinovaného cukru. Dochádza k rekonštrukcii cukrovaru. V kampani 1913–1914 sa už vyrábala rafinovaný cukor. Podnik má dva cukorné sklady. Jeden tzv. hlboký sklad, ktorý bol postavený s cukrovarom na skladovanie surového cukru a druhý, ešte aj dnes staršími zamestnancami pomenovaný, vojnový postavený na rafinovaný cukor.

Cukrovar rozširuje svoju činnosť aj na poľnohospodárske podnikanie. Prenajal od grófa Erdödyho v Hlohovci jeho veľkostatky vo výmere asi 4 250 ha. Počiatky spadajú do roku 1917.

Podnik následkom štátneho prevratu v roku 1918 utrpel značné škody na zásobách, hotových výrobkoch a rôznom materiále.

Rok 1919 je poznamenaný krachom Rakúsko-Uhorskej národnej banky. Nasledovalo kolkovanie bankoviek, vyrubené boli majetkové dávky a zavedené nové druhy daní. Vlastníkom účastín Hospodárskeho cukrovaru v Seredi bola Maďarská banka v Budapešti, ktorá vlastnila dve tretiny akciového kapitálu, t.j. 6 miliónov korún a firma Eisler & Szold Horné Saliby vlastnila tretinu akciového kapitálu, t.j. 3 milióny korún. Podnik v rokoch 1919–1949 vyrábala rafinovaný cukor všetkých druhov a ten vo veľkej miere vyvážal do cudziny, a to predovšetkým do Rakúska, Švajčiarska, Talianska, Turecka a Anglicka.

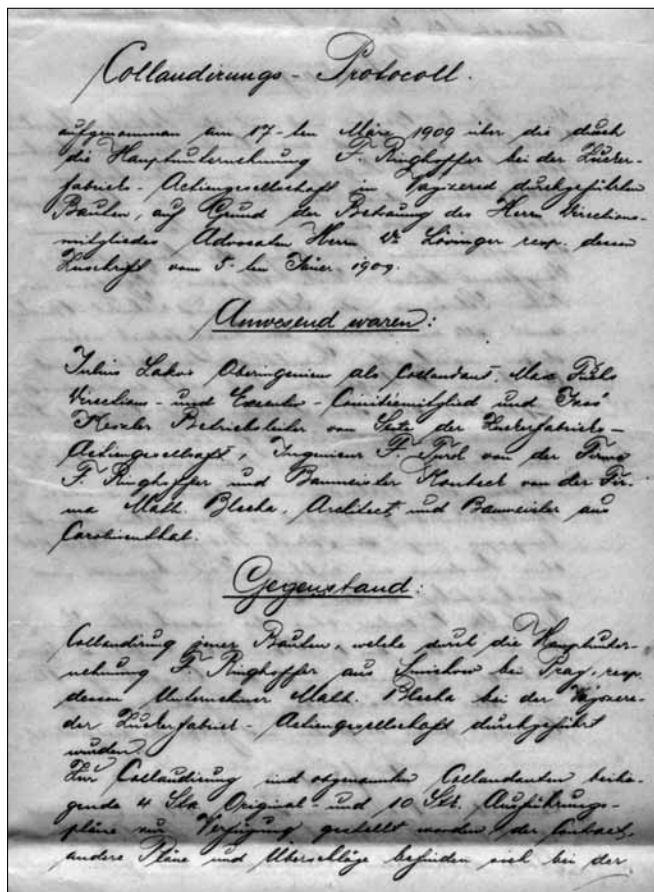
V týchto rokoch vo vlastnej réžii pestoval cukrovú repu ako základnú surovinu pre výrobu cukru, krmoviny potrebné pre výrobu živočíšnych produktov na dvoch vlastných hospodárstvach Horné Saliby a Degeš. Tiež aj na najatých okolitých hospodárstvach v katastroch obce Abrahám, Červeník, Dolný Čepeň, Drahovce, Madunice, Mestečko, Piešťany, Sereď, Šintava, Šoporňa, Veľká Mača.

Cukrovar kúpil od Richárda Schlesingera liehovar v Piešťanoch, ktorý bol v tom čase už v prevádzke a týmto rozšíril svoju výrobu i na rafinovaný lieh. V roku 1922 správa cukrovaru kúpila aj vlastné poľnohospodárstva južne od Galanty, a to dvory Gödös, Dolnú Lúku a Sziget.

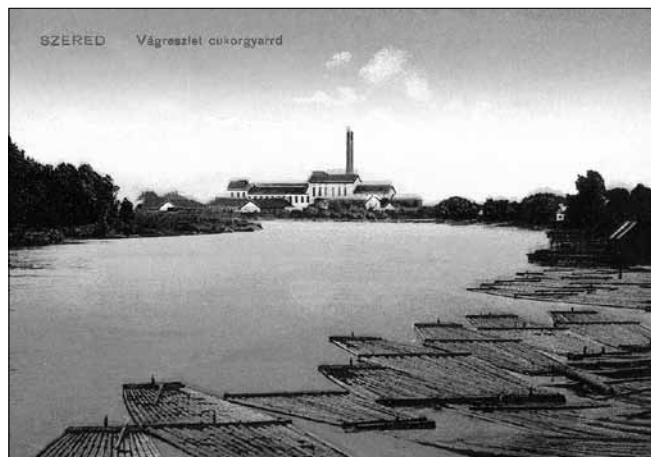
Obr. 1. Novopostavený seredský cukrovar v roku 1908

Obr. 2. Kolaudačná zápisnica (1909)

Obr. 4. Pohľadnica z roku 1914

Obr. 5. Rok 1920 – Pracukrovar & Kávoviny

Obr. 6. Pohľad na seredský cukrovar z roku 1925

Dňa 22. júla 1941 sa rozpútala 2. svetová vojna. Podnik v dobe 1942–1945 pracoval pod kontrolou slovenskej a nemeckej armády. Dodávky cukru do zahraničia boli značne obmedzené a v roku 1944 úplne zastavené. Pred koncom vojny v roku 1944 podnik rozšíril svoju výrobu. Produkoval kyselinu mliečnu. Na jej výrobu bola vybudovaná i nová výrobná v objekte cukrovaru. Kyselina mliečna sa vyvážala hlavne do cudziny, a to najmä do Maďarska, Anglicka, Švajčiarska, Rakúska a Talianska až do roku 1948.

Podnik po skončení 2. svetovej vojny bol považovaný za vojnovú korisť a obsadený Červenou armádou (až do 3. júna 1945). Vlastníkmi účastín Hospodárskeho cukrovaru v Seredi boli účastinári ako v roku 1919, Maďarská eskontná banka

Obr. 3. Cukrovar Sereď v roku 1910

Obr. 7. Repná kampaň v roku 1933

Obr. 8. Varňa cukrovaru (2007)

Obr. 9. Balenie cukru (2006)

v Budapešti v 2/3 a firma Eisler & Szold Horné Saliby v čiastke 1/3. 3. júna 1945 bola na podnik uvalená dočasná národná správa a národným správcom bol menovaný Jozef Kilársky, členmi dočasnej národnej správy boli Ing. Karol Valo, Ján Spurný a Imrich Sloboda.

V roku 1945 a 1947 cukrovarnícke kampane neboli z dôvodu slabej úrody repy. Vyhláškou Ministerstva potravinárskeho priemyslu z 9. januára 1946 č. 26/1946 bol podnik znárodnený a za národného správcu bol menovaný Dr. Štefan Širchich vedúci materiálno-technického zásobovania cukrovaru.

Vyhláškou Ministerstva potravinárskeho priemyslu č. 202 bol 20. januára 1948 zriadený národný podnik Hospodársky cukrovar v Sereďi. Riaditeľom cukrovaru bol menovaný Dr. Štefan Širchich, ktorý dovedy vykonával funkciu národného správcu cukrovaru.

Ďalšou vyhláškou Ministerstva potravinárskeho priemyslu z 3. júla 1948 bol zriadený nový národný podnik Spojené cukrovary so sídlom v Sereďi. Do tohto bol ako závod pričlenený i Hospodársky cukrovar v Sereďi, cukrovar v Sládkovičove a vo Vlčkovciach. Riaditeľom novoutvoreného národného podniku

zostal Dr. Štefan Širchich. Národný podnik Spojené cukrovary so sídlom v Sereďi bol do roku 1949. Úradným jazykom bola prevažne nemčina.

Po ukončení kampane 1951/52 na vianočné sviatky vypukol na cukrovej pôde požiar, ktorý zničil strechu a poškodil niektoré zariadenia rafinárskej časti. Vzniknuté škody sa do ďalšej kampane odstránili, príčina požiaru zostala nezistená. Na skladových zásobách ku škodám neprišlo.

Od 1. 7. 1960 do 31. 12. 1968 patril cukrovar pod Spojené cukrovary n. p. Trnava. Vlčkovce sa od 1. 7. 1960 odčlenili, Kávoviny fungovali v rámci cukrovaru od 1. 1. 1955 a oddelili sa 1. 10. 1961 pod zrušený dokrm hovädzieho dobytku. Spojené cukrovary Trnava zanikli a utvoril sa Cukrovarnícky priemysel OR Trnava.

V 60-tych rokoch sa začala rozvíjať významnejšia investičná a modernizačná činnosť. Vymenila sa klasická Róbertova difúzia za, na ten čas modernú, kontinuálnu vežovú difúziu typu BMA.

V rokoch 1960–1970 bola vybudovaná trafostanica, postupne dochádza k demontáži parných pohonov a k úplnej elektrifikácii celého objektu. Inštalujú sa nové uhlíčky a varostroje. Nasledovala výstavba novej vápenky vrátane novej modernej technológie a ku koncu dekády je vybudovaná čistíčka vôd.

Od 1. 1. 1969 bol zriadený Cukrovar Sereď, n. p., Sereď. V roku 1969 sa vybudovala moderná stanica odstreďovania cukrovín všetkých stupňov a odparovacia stanica. V sedemdesiatych rokoch sa inštalovali dekantéry, vybudovali dielne rekonštrukciou bývalej kotolne a súčasne i sociálne zariadenia.

Začiatkom roku 1974 sa spojil cukrovar s výrobcom kávovín a bol vytvorený nový národný podnik „Cukrovar a Kávoviny Sereď, n. p. Táto organizačná štruktúra trvala až do konca

roka 1985. Na úseku starostlivosti o základnú surovinu v priestoroch cukrovaru a pri železničnej stanici Ludanice bola postavená spevnená skládka základnej suroviny, vybudovaná linka na kvalitatívne posudzovanie vykupovanej základnej suroviny „Rüpro“ na odberovom stredisku priamo v cukrovaru a súčasne sa realizovalo premiestnenie splavovacieho zariadenia „Elfa“, splavujúceho základnú surovinu, zo železničných vozňov. V roku 1977 sa postavila veľkokapacitná spevnená skládka repy v Tesárskych Mlyňanoch a o rok neskôr sa zabezpečila modernizácia filtrácie štiav, ktorou sa zabudovaním vákuových filtrov dosiahla úspora tridsať pracovných síl.

Koncom sedemdesiatych a v priebehu osemdesiatych rokov sa uskutočnil rad ďalších akcií, ktoré mali zlepšiť efektívnosť spracovania cukrovej repy a zvýšiť efektívnosť výroby cukru.

Po roku 1986 nasledoval celý rad častých organizačných zmien. Výroba kávovín sa odčleňuje od cukrovaru. Po dvoch rokoch v rámci celkovej reorganizácie zaniká Generálne riaditeľstvo Cukor-Cukrovinky Bratislava. Cukrovar Sereď sa 1. 7. 1988 sa stáva koncernovým podnikom.

Po zmene politicko-ekonomických podmienok sa k 1. 10. 1990 stal Cukrovar Sereď štátnym podnikom. Medzistupňom, ktorý smeroval k privatizácii, bola transformácia na akciovú spoločnosť ku dňu 1. 5. 1992.

Po privatizácii a po usporiadaní vlastníckych pomerov sa v roku 1998 premenoval na Cukrovar Nova, a. s., Sereď. V roku 1998 vstupuje do cukrovaru majoritný vlastník Agrana, rakúska cukrovarnícka spoločnosť, ktorá kúpila aj Gemercukor, a. s., Rimavská Sobota. Tieto dve spoločnosti boli v apríli 2001 zlúčené.

19. mája 2006 došlo k zmene právnej formy na spoločnosť s ručením obmedzeným a zmene obchodného mena a sídla spoločnosti na Slovenské cukrovary, s. r. o., Cukrovarská 726, Sereď.

Počas fungovania cukrovaru Sereď v organizačnej štruktúre divízie cukor rakúskej spoločnosti Agrana, A.G., došlo k podstatnému pokroku v technickom a technologickom vybavení cukrovaru. Zvýšila sa denná spracovateľská kapacita na bežná 4 000 ton cukrovej repy za deň, podstatne sa znížila spotreba energií a prevádzkové náklady na výrobu cukru. Najmä v poslednom období sú realizované veľké investičné akcie súvisiace s posilnením konkurenčnej schopnosti spoločnosti na trhu s cukrom. Začiatkom roku 2010 bola zrealizovaná výstavba nového skladu a baliarne cukru vrátane inštalácie nového baliaceho stroja s výkonom 100 ton za deň. Pokračuje výstavba nového melasového tanku vrátane technológie s kapacitou 10 000 ton melasy a ďalšie technické a technologické vylepšenia.

Slovenské cukrovary, s. r. o., ponúkajú široký sortiment produktov, počnúc baleniami na priemyselné účely, cez spotrebiteľské balenia základného sortimentu cukru, až po špeciálne druhy cukru. Výrobky Slovenských cukrovarov, s. r. o., sú spotrebiteľom známe vysokou kvalitou a sú distribuované pod značkou „Korunný cukor“. Slovenské cukrovary, s. r. o., sú držiteľmi certifikátu ISO 9001 a za dva produkty im bola udelená „Značka kvality SK“ Ministerstvom pôdohospodárstva SR.

Súhrn

Výroba cukru v meste Sereď sa začala v roku 1844. V tomto roku bol v meste postavený prvý cukrovar. Pracoval do roku 1856. Novodobá história sa začína písať v roku 1907. Cukrovar sa rozhodli vybudovať veľkovýrobcovia repy. Neboli spokojní cenou, ktorú im platili za repu v cukrovaroch Sládkovičovo a Trnava. Svoje podiely neskôr predali a cukrovar začal fungovať ako účastinná spoločnosť. Organizačná forma aj vlastníci cukrovaru sa menili. Do roku 1989 sa cukrovar organizačne menil na akciovú spoločnosť, národný podnik, závod, koncernový podnik, štátny podnik a znovu na akciovú spoločnosť. Po privatizácii a transformácii sa z cukrovaru stala spoločnosť s ručením obmedzeným. Okrem vlastníckych zmien je dôležité zaznamenať významný technický pokrok. Cukrovar prešiel množstvom zmien, ktoré výrazne zlepšili produkčnú a konkurenčnú pozíciu cukrovaru.

Kľúčové slová: Sereď, cukrová repa, cukrovar, cukor, Slovensko, investície, kvalita, formy vlastníctva.

Zdroje: archív – Slovenské cukrovary Sereď, archív – Mestské múzeum Sereď.

Špilová M., Hambálek G., Kulich B., Benková S.: History of sugar manufacturing in Sereď

Sugar production in the city of Sereď started in year 1844. In this year, there has been built the first sugar factory in the city. It was functioning until year 1856. The modern history starts to write in

Obr. 10. Areál cukrovaru v roku 2007

Obr. 11. Fabrika v Sereďi z vtáčej perspektívy

year 1907. It was the manufacturers of sugar beet, who decided to build the sugar factory. They were unhappy with the price they had to pay for the sugar beet in the sugar factories Sládkovičovo and Trnava. Later they sold their shares and the sugar factory started to function as stock company. The organization form and also the owners of the sugar factory were changing. Until year 1989, the sugar factory changed organizationally to a Shareholding Company, national enterprise, plant, concern, state enterprise and again to Shareholding Company. After the privatization and transformation the sugar factory became a limited liability company. Besides ownership changes, it is important to mention also the significant technical progress. The sugar factory went through a number of changes that markedly improved the production and competition position of the sugar factory.

Key words: Sereď, sugar beet, sugar factory, sugar, Slovakia, investments, quality, ownership forms.

Kontaktná adresa – Contact address:

Mgr. Stanislava Benková, Slovenské cukrovary, s. r. o., Cukrovarská 726/48, 92 601 Sereď, Slovensko, e-mail: stanislava.benkova@agrana.com